

Contribució de la Societat Catalana de Pedagogia al debat del *Pacte Nacional per a l'Educació* obert pel Departament d'Educació

Institució escolar i sistema pedagògic

La present contribució respon de manera integral als àmbits: *Professorat*, preguntes 2, 4, 6, 8 i 10. *Autonomia de centres*, preguntes 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12 i 13.

http://www10.gencat.net/e13_forum/documentacio.htm

Considerem que les necessitats de millora del sistema escolar estan ben identificades, les alternatives dissenyades responen a aquestes necessitats. Ens sumem al debat per perfilar i concretar un model que s'afegiria com a tercera via i, en la mesura que anés creixent per consens professional i social, aniria transformant els actuals models de gestió funcional i gestió empresarial sense necessitat d'eliminar-los. D'altra banda, la diversitat de centres quant a oferta als ciutadans és aparent; sota una titularitat diferent s'ofereix una educació, ensenyament i instrucció molt uniforme a tots els centres. Té una part positiva respecte al passat ja que, si abans parlar de pedagogia activa era una alternativa a una escola memorística i uniformada, avui no és alternativa en la mesura que moltes de les iniciatives de la pedagogia activa són presents a qualsevol tipus de centre. Això, però, ha dut a una uniformitat que no atén a bastament les necessitats de cada context i falten iniciatives pensades i atrevides que maldin per afrontar els actuals reptes d'una cultura de masses i consum caracteritzada per la tecnologia i per la diversitat de cultures d'origen i que donin resposta adequada els nous problemes que afecten els alumnes i dificulten el seu progrés personal i cultural.

1 Un patrimoni pedagògic, avui oblidat, quan tenim condicions per aplicar-lo

El segle XX és el segle del desenvolupament de l'Escola Activa i de la Pedagogia Experimental. Amb perspectiva ja veiem que les iniciatives que han transformat efectivament l'ensenyament han estat les de renovació pedagògica del moviment de l'Escola Activa. Però a molts llocs eren inaplicables a la primera meitat del segle XX perquè a les classes hi havia cinquanta, seixanta o més alumnes. A Espanya i a Catalunya la situació de més de quaranta alumnes se'n va allargar fins a finals dels setanta, coincidint amb els traspassos de competències en educació el 1981. A partir d'aquest moment es podrien haver posat en pràctica mètodes i sistemes ja assajats i sistematitzats. Malgrat el seu valor, avui tenim poc presents: el *mètode global* de Decroly, els *principis de desenvolupament biopsicològic* de Montessori, l'*escola del treball* de Kerschensteiner, el *mètode de projectes* de Kilpatrick, el *pla Dalton* de Parkhurst, el sistema Winnetka de Washburne, el *mètode de treball en grups*

de Cousinet, el *pla Jena* de Petersen, les *escoles Waldorf* de Steiner, les *tècniques de l'escola moderna* de Freinet.¹

Aquestes experiències són les que havien guiat a partir dels anys seixanta la pedagogia activa de les escoles de renovació pedagògica i coordinació escolar Rosa Sensat, l'Escola Decroly de Barcelona, a partir dels anys setanta la pedagogia Freinet (escola moderna i impremta) amb una xarxa d'escoles. Actualment es fa difícil esmentar escoles amb un sistema pedagògic específic com ho són la pedagogia Freinet que segueix l'Escola l'Horitzó de Barcelona, la pedagogia per a adolescents que va iniciar Súnion l'any 1974 a Barcelona, la pedagogia Waldorf (llar d'infants i parvulari Rosa d'Abril de Barcelona (Gràcia) i projecte d'una mestres i pares d'obrir una escola a Sant Cugat. Ens convé recordar que hi ha hagut centres públics que han assolit per ells mateixos un alt grau de cohesió i sistema pedagògic (L'Aulet de Celrà, L'Espiga-Sant Jordi i Joc de la Bola de Lleida, Escola de Verdú, Escola de Vilaroroda, Escola de Castellcir, CEIP Coves d'en Cimany de Barcelona, CEIP Pau Vila d'Esparreguera...) però pot ser que es mantingui a través dels anys o no. Encara és més difícil als centres d'educació secundària. Entre els centres públics hi ha intents d'impulsar un projecte específic però a vegades s'abandonen quan hi ha canvis de mestres i professors. Tot nou centre és un nou projecte com ara per exemple el CEIP El Martinet de Ripollet que ha iniciat un parvulari amb el sistema de desenvolupament autònom per l'activitat de l'infant seguint la línia de les escoles infantils de Reggio Emilia però no hi ha cap seguretat de poder continuar si els molts mestres que s'hi han d'anar incorporant no sintonitzen amb aquest sistema pedagògic que no permet fer la feina amb rutines convencionals. I això no vol dir que no hi hagi experiències pedagògiques molt positives però generalment no abasten tota l'activitat de la institució escolar i en la pràctica no hi ha una oferta escolar diferenciada segons orientació pedagògica específica. La falta de diversitat comporta que les famílies no tenen efectives opcions d'elecció segons la pedagogia i que la majoria d'escoles s'acomoda a allò que podríem identificar com a pedagògicament correcte actualment. Pedagògicament correcte però ja tradicional, poc decidit a afrontar les noves necessitats i en general poc estimulants per a la renovació pedagògica del conjunt d'escoles del país. És evident que els centres no exerceixen ni l'autonomia que de fet ja tenen perquè s'actua de forma convencional i els mateixos col·lectius professionals no afavoreixen que hi hagi col·legues que destaquin per la seva iniciativa per temor a l'autocràticisme que va caracteritzar la nostra escola durant tants anys. En moments de dificultat es va comptar amb la iniciativa de professionals fermes però quan la mateixa Administració educativa promou les bones pràctiques pedagògiques malgrat un excés normatiu, les col·lectivitats frenen el sorgiment de líders i en canvi descarreguen les seves responsabilitats en gestors que poden ser substituïts en qualsevol moment.

---

¹ En vam fer referència més detallada a la *Revista Catalana de Pedagogia*, volum 1, 2002 "Pedagogia i Participació. Per una educació de qualitat" (p: 68-71). Edició de la Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans

2 Sistema pedagògic

Que la institució escolar tingui sistema pedagògic vol dir que la seva organització, els seus mètodes i totes les accions estiguin pensades i travades amb relació al conjunt de manera que en modificar una acció cal reajustar-ne d'altres per evitar una descompensació del sistema. El sistema pedagògic és totalment necessari en institucions on laboren conjuntament quinze, trenta o cinquanta professionals i els alumnes són atesos per un cert nombre d'ells simultàniament, nombre que encara s'incrementa més si considerem els diferents cursos escolars que passarà cada infant. Malgrat que en general la nostra escola ha incorporat procediments de l'Escola Activa, aquests s'apliquen sense sistema estructurat, a vegades amb contradiccions internes i seguint tendències majoritàries, que són les que es repeteixen a les diferents publicacions de divulgació pedagògica.

El sistema pedagògic de la institució escolar ha de partir de principis psicopedagògics generals interpretats a la vista de l'entorn o context escolar. Ha de recollir les finalitats bàsiques de l'educació que ha decidit la societat per legitimitat política i les ha de completar amb les pròpies de la comunitat escolar particularment compartides pels pares i formulades en el Projecte Educatiu de Centre. El sistema pedagògic pot ser adoptat o bé dissenyat pels propis professionals considerant mètodes específics per a determinats aprenentatges, els procediments didàctics adequats, les tècniques de treball i d'estudi que practican els alumnes, els recursos que es mobilitzaran particularment els que ja formen part de la vida habitual dels infants i joves. D'acord amb el mateix sistema pedagògic cal establir els criteris d'avaluació que compartirà tot el professorat. L'organització escolar ha de preveure tot l'itinerari que faran els alumnes durant els anys d'escola: aquest és el currículum escolar que pot venir guiat en les línies bàsiques per allò que ha decidit legítimament la direcció política de l'educació. L'organització escolar ha d'establir amb fonament la utilització d'espai, la dedicació de temps i la provisió dels recursos necessaris d'acord amb el sistema pedagògic.

Els processos educatius i els resultats d'aprenentatge en el marc dels valors, actituds i habituds promoguts han de ser revisats i valorats pels diferents sectors de la comunitat educativa integrant-se en una avaluació interna del centre, si pot ser amb contrastos externs.

Cal el necessari lideratge pedagògic, sigui individual o d'equip. El lideratge comporta coneixement previ, iniciativa pròpia i reconeixement de capacitat per part dels membres de l'organització. El lideratge pedagògic és marcadament científicotècnic i pot coincidir o no amb el lideratge institucional que consisteix fonamentalment en gestió i direcció de recursos humans.

La institució escolar que impulsa i consolida un sistema pedagògic haurà de tenir un aval extern o tutelatge. Podrà ser una institució d'educació, de formació o de cultura. D'altra banda són institucions que tendeixen a fer estudis i construir pensament i serà positiu per a elles veure en pràctica les seves elaboracions com ho feia Dewey a l'escola laboratori de la Universitat de Chicago. Les escoles amb sistema pedagògic podrien estar supervisades per un patronat que vetllés pel bon funcionament de la institució. Entre aquestes pensem en: Instituts de Ciències de l'Educació, Instituts Municipals d'Educació,

Facultats universitàries de pedagogia i ciències d'educació, Facultats de comunicació i de cultura, Institucions de formació del professorat reconegudes (com Rosa Sensat i Òmnium Cultural), museus, conservatoris musicals, zoològic, acadèmies científiques, l'Institut d'Estudis Catalans i altres... Sempre institucions acreditades per la seva contribució a la cultura i al progrés social.

D'altra banda institucions escolars que opten per un mateix o semblant sistema pedagògic podrien organitzar-se en xarxa cooperativa, produir materials, organitzar sessions i cursos de formació, supervisar-se recíprocament i tenir el reconeixement de l'Administració educativa.

3 Autonomia dels centres i equips de mestres/professors que tenen reconegut un sistema pedagògic

S'ha d'estimular la renovació pedagògica que surt de dins de la institució escolar, que té iniciativa interna. No s'ha de procedir doncs per convocatòria pública. La regulació política ha de ser oberta i que afavoreixi la iniciativa pedagògica. L'autonomia del centre com a capacitat de donar ella mateixa resposta a les necessitats del seu entorn s'ha de completar amb la rendició de comptes en relació amb els processos educatius i amb l'aprenentatge dels alumnes com a valor afegit per al institució escolar, sense comparar resultats d'un centre a l'altre. Aquest centres amb un reconeixement específic no estarien sotmesos a la regulació política basada en controls normatius, uniformes innecessaris quan la iniciativa amb responsabilitat sorgeix al propi equip docent.

Caldrà la declaració pública del sistema pedagògic quan hagi estat reconegut pel Departament d'Educació que farà públic el catàleg de centres actualitzant-lo periòdicament.

L'autonomia de la institució escolar comença per l'autonomia pedagògica que els professionals demostren amb la seva iniciativa. Amb el reconeixement d'aquesta poden gaudir d'autonomia organitzativa (horaris, vinculació d'àrees de coneixement, activitats de projecció...). Posteriorment s'ha de poder assolir una major autonomia de gestió econòmica. En darrer terme i fonamentat-se en el projecte pedagògic els centres poden tenir autonomia per a definir les necessitats de personal segons perfil que es faria públic i que seria seleccionat entre els candidats per una comissió mixta (centre: professor i pare-mare, patronat, ajuntament, i administració). La selecció de candidats s'ha de fer amb fonament, casant el perfil prèviament definit amb el candidat que més s'hi adequi evitant endogàmies i perfils fets a mida. El perfil s'ha de definir de manera múltiple: àrees de coneixement científic, competència específica en el perfil psicopedagògic (orientació psicològica, disseny de programes pedagògics, coneixements de neurociència...) i habilitats i recursos personals en relació amb activitats culturals (ex: teatre, grafisme, excursionisme, muntatges de llum i so, conta contes, animació musical...). De manera general, el perfil dels professionals docents comporta competència cultural, pedagògica i lingüística així com compromís social i ètic.

4 La proposta de la Societat Catalana de Pedagogia es concreta en:

Obrir un nou perfil d'institució escolar: centres amb estatut de patronat al que s'hi puguin acollir centres amb un alt grau d'elaboració i iniciativa pedagògica interna. Aquests centres hauran de tenir l'aval de la Inspecció d'Educació a partir d'una supervisió mínima de tres cursos, l'aval d'una institució que patrocini el centre i el suport d'un moviment, xarxa o institució de reconegut prestigi pedagògic.

Les institucions escolars de patronat gaudiran de major autonomia organitzativa i econòmica i informaran del funcionament, assoliments i millores de cada curs. L'Administració educativa els facilitarà la difusió del sistema pedagògic per tal que d'altres institucions escolars s'hi puguin associar. La Inspecció d'educació suscitarà iniciatives i impulsarà centres amb sistema pedagògic allà on no sorgeixi la iniciativa amb facilitat.

Les institucions escolars de patronat podran emprendre iniciatives de formació i els docents quedaran compromesos a formar-se en aquelles competències necessàries per a millorar la resposta de l'equip docent. Entre institució protectora i Administració educativa proveiran personal formador i si fa al cas finançament d'activitats amb finalitats específiques.

Tant la institució protectora, com la Inspecció d'educació, i si és el cas, la direcció o coordinació de la xarxa d'escoles o moviment d'escoles associades emetran informes periòdics, com a mínim cada tres cursos. Si fossin negatius, es donaria el període d'un curs per reorientar les disconformitats abans de perdre la condició de centre amb sistema pedagògic reconegut.

Els centres que assoleixin l'autonomia de proposta de perfils professionals, faran públiques les seves vacants. Una comissió mixta (*hom podria pensar en una fórmula semblant a la que usen els ajuntaments per seleccionar els funcionaris municipals: un tribunal mixt format per membres del centre, membres d'altres centres i membres de les administracions públiques*) seleccionarà d'entre els candidats els que més s'adeqüin a la plaça vacant. Amb tot no s'ha de fer un equip docent d'alta competició i justament si es tenen professionals molt qualificats a nivell d'investigadors didàctics o de tecnòlegs didàctics, un vint per cent de les places com a criteri indicatiu seria convenient que es reservessin per a docents novells que poguessin rebre modelatge didàctic. No seu ser suficient que s'encarreguin les pràctiques a docents hàbils o tècnics que no puguin fonamentar i justificar la seva pràctica en cada context. Alguns centres formarien part de la xarxa de centres de pràctiques vinculats a les facultats de formació del professorat (També això estava ja pensat per Bartolomé Cossío amb el Museo Pedagógico).

Cal pensar també en la possibilitat que hi hagi més centres integrats d'educació primària i educació secundària sense que estiguin en un mateix edifici escolar però que garanteixin una continuïtat pedagògica amb la caracterització específica que correspon a cada edat dels alumnes. Això obriria possibilitats que ja han estat assajades i que milloren molt l'educació social: alumnes grans que fan de mentors d'alumnes més petits, que condueixen grups reduïts de reforç, que ajuden a educació infantil explicant el conte o

acompanyant una sortida... Tots aquests serien alumnes que practicarien les habilitats socials, que viurien de manera més positiva la seva adolescència i que no s'incorporarien a una conflictivitat per avorriment.

Barcelona, 3 d'abril de 2005
Estatge de l'Institut d'Estudis Catalans

Identificació, elaboració, participació i responsabilitat del document

Aquesta contribució ha estat elaborada per la Comissió Joaquim Xirau creada per acord de la Junta de Govern de la Societat Catalana de Pedagogia en la sessió de 15 de març de 2005 volent assumir el compromís d'aportar una valoració des de la pedagogia al debat obert amb el document *Pacte Nacional per a l'Educació - Oportunitat i compromís* en l'entrevista amb l'Hble. Consellera d'Educació Marta Cid del 9 de març i respondre a l'expressa invitació feta per Francesc Colomé en nom del Departament d'Educació.

La Comissió Joaquim Xirau, en reconeixement a qui fou professor iniciador del Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona el 1932, ha estat formada pels socis: Martí Teixidó i Planas, Joan-Josep Llansana i González, Joan Mallart i Navarra, Felip Ponsatí i Terrades, Joan-Lluís Tous i Álvarez, Conrad Vilanou i Torrano, Núria Rajadell i Puiggròs, Josep Serentill i Rubio.

El 29 d'abril es presentà el document a la consideració de tots els socis a través del web de la Societat Catalana de Pedagogia. Cal fer esment de socis que han participat directament en la revisió del document i hi ha donat el seu suport: Lluís Busquets i Dalmau, Sara M. Blasi i Gutiérrez, Blanca Serra i Puig.

L'assemblea de socis estava convocada per al 3 de maig per procedir a l'aprovació del document de contribució. Atesa la falta de quòrum, no sembla prudent presentar el document com a aprovat per l'assemblea encara que s'espera la seva aprovació o desaprovació diferida, la que pugui fer cada soci enviant un missatge telemàtic durant els propers dies. El document ha de ser presentat d'immediat atès que ja ha finalitzat el termini de debat del Pacte Nacional per a l'Educació. Si el seu valor no està ni en l'extensió, ni en el nombre alt de persones que a dia d'avui l'han pogut aprovar, esperem que el seu valor estigui en la idea específica que es fa en la direcció i interrogants presentats als fòrums: *Professorat* i *Autonomia de centres*, indubtablement punts claus per a la millora del nostre sistema escolar. Confiam que el temps esmerçat sigui una contribució positiva a un pacte que ens comprometrà a tots.